

פרק ל"ז - תחילת תהליך החורבן

ר' דוד סבתו

הפרקים הבאים עוקבים בסדר כרונולוגי אחר שרשרת האירועים ממלכות צדקיהו ועד הרג גדליהו בן אחיקם והגלות שאחריה.

פרקים ל"ז-ל"ח הם פרקים תאומים וצריך ללמדם יחד. פרקים אלו עוסקים בסוף ימי צדקיהו, בימים שממלכת בבל צרה על ירושלים.

נתבונן בפרק ל"ז:

(א) וַיִּמְלֹךְ מֶלֶךְ צָדִיקְיָהוּ בֶן יִשְׁיָהוּ תַחַת כְּנָנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָקִים אֲשֶׁר הִמְלִיךְ נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל בְּאֶרֶץ יְהוּדָה: (ב) וְלֹא שָׁמַע הוּא וְעַבְדָּיו וְעַם הָאָרֶץ אֶל דְּבָרֵי יְקֹנָק אֲשֶׁר דָּבַר בְּיַד יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא:

(ג) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צָדִיקְיָהוּ אֶת יְהוֹכָל בֶּן שַׁלְמִיָּה וְאֶת צְפַנְיָהוּ בֶן מַעֲשֵׂיָה הַכֹּהֵן אֶל יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר הַתְּפִלֵּל נָא בְעַדְנוּ אֶל יְקֹנָק אֱלֹהֵינוּ: (ד) וַיְרַמְיָהוּ בָּא וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעָם וְלֹא נִתְּנוּ אֹתוֹ בַּיִת הַכְּלִיא הַכְּלוּא: (ה) וְחִיל פְּרָעָה יָצָא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ הַכַּשְׂדִּים הַצָּרִים עַל יְרוּשָׁלַם אֶת שְׁמֵעָם וַיַּעֲלוּ מֵעַל יְרוּשָׁלַם: פ (ו) וַיְהִי דְבַר יְקֹנָק אֶל יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר: (ז) כֹּה אָמַר יְקֹנָק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כֹּה תֹאמְרוּ אֶל מֶלֶךְ יְהוּדָה הַשְׁלַח אֶתְכֶם אֵלַי לְדַרְשְׁנֵי הַנָּה חִיל פְּרָעָה הֵיכָּן לָכֶם לְעֲזָרָה שָׁב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם: (ח) וְשָׁבוּ הַכַּשְׂדִּים וְנִלְחְמוּ עַל הָעִיר הַזֹּאת וְלַכְרֶה וַיִּשְׂרְפָהּ בָּאֵשׁ: ס (ט) כֹּה אָמַר יְקֹנָק אֶל תִּשְׂאוּ נִפְשֵׁיכֶם לֵאמֹר הֲלֹךְ יִלְכוּ מַעֲלֵינוּ הַכַּשְׂדִּים כִּי לֹא יִלְכוּ: י (י) כִּי אִם הַפִּיתֶם כָּל חִיל כַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים אֶתְכֶם וְנִשְׂאָרוֹ בָּם אֲנָשִׁים מְדַקְרִים אִישׁ בְּאֵהָלוֹ יְקוּמוּ וְשִׂרְפוּ אֶת הָעִיר הַזֹּאת בָּאֵשׁ:

(יא) וְהָיָה בְּהַעֲלוֹת חִיל הַכַּשְׂדִּים מֵעַל יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חִיל פְּרָעָה: ס (יב) וַיֵּצֵא יְרֵמְיָהוּ מִירוּשָׁלַם לְלֶכֶת אֶרֶץ בְּנִימֵן לְחֶלֶק מִשָּׁם בְּתוֹךְ הָעָם: (יג) וַיְהִי הוּא בֹשֶׁעַר בְּנִימֵן וְשָׁם בַּעַל פְּקֻדַת וְשָׁמוֹ יְרֵאִיָּה בֶן חֲנַנְיָה וַיִּתְּפֹשׂ אֶת יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לֵאמֹר אֶל הַכַּשְׂדִּים אֲתָה נִפְל: (יד) וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ שְׁקֵר אֵינְנִי נִפְל עַל הַכַּשְׂדִּים וְלֹא שָׁמַע אֵלָיו וַיִּתְּפֹשׂ יְרֵאִיָּה בְּיְרֵמְיָהוּ וַיִּבְאֶהוּ אֶל הַשָּׂרִים: (טו) וַיִּקְצְפוּ הַשָּׂרִים עַל יְרֵמְיָהוּ וְהִכּוּ אֹתוֹ וְנִתְּנוּ אֹתוֹ בַּיִת הָאֶסּוּר בַּיִת יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר כִּי אֹתוֹ עָשׂוּ לְבַיִת הַכְּלָא: (טז) כִּי בָּא יְרֵמְיָהוּ אֶל בַּיִת הַבּוּר וְאֶל הַחַנּוּיּוֹת וַיֵּשֶׁב שָׁם יְרֵמְיָהוּ יָמִים רַבִּים: פ

(יז) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צָדִיקְיָהוּ וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׂאֲלֵהוּ הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ בְּסֹתֵר וַיֹּאמֶר הֲיֵשׁ דָּבָר מֵאֵת יְקֹנָק וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ יֵשׁ וַיֹּאמֶר בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל תִּנָּתֵן: ס (יח) וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ אֶל הַמֶּלֶךְ צָדִיקְיָהוּ מֶה חֲטָאתִי לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעָם הַזֶּה כִּי נִתְּתָם אוֹתִי אֶל בַּיִת הַכְּלָא: (יט) וַאֲיוֹ וַאֲיָה נְבִיאֵיכֶם אֲשֶׁר נִבְּאוּ לָכֶם לֵאמֹר לֹא יָבֹא מֶלֶךְ בָּבֶל עֲלֵיכֶם וְעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת: (כ) וְעַתָּה שָׁמַע נָא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ תְּפִלָּה נָא תַחֲנִנֵתִי לְפָנֶיךָ וְאֵל תִּשְׁבְּנֵי בַיִת יְהוֹנָתָן הַסֹּפֵר וְלֹא אָמוּת שָׁם: (כא) וַיִּצְוָה הַמֶּלֶךְ צָדִיקְיָהוּ וַיִּפְקְדוּ אֶת יְרֵמְיָהוּ בַחֲצַר הַמַּטְרָה וְנָתַן לוֹ כֶּכֶר לֶחֶם לַיּוֹם מִחוּץ הָאֲפִים עַד תָּם כָּל הַלֶּחֶם מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב יְרֵמְיָהוּ בַחֲצַר הַמַּטְרָה:

נציג תחילה את חלקי הפרק:

1. פסוקים א'-ב' - הקדמה כללית.
2. פסוקים ג'-י' - שליחות צדקיהו לירמיהו ותשובת ירמיהו.
3. פסוקים י"א-ט"ז - כליאת ירמיהו.
4. פסוקים י"ז-כ"א - דו השיח בין ירמיהו לצדקיהו.

עליית חיל כשדים מעל ירושלים רמוזה בפרק ל"ד [פסוק כא]: "וְאֵת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֵת שְׂרָיו אָתָּן בְּיַד אֲבִיבָיִם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בְּכָל הָעָלִים מִעֲלֵיכֶם". היו שני שלבים במצור על ירושלים. המצור הראשון הופסק באמצע בעקבות עליית מלך מצרים לעזרה ליהודה, ולאחר מכן חוזרים הכשדים למצור על ירושלים ומחריבים את העיר.

"ולא שמע הוא ועבדיו ועם הארץ אל דברי יקוק אשר דבר ביד ירמיהו הנביא". האשמה שמוטלת על צדקיהו היא באי ההקשבה ביחס למלך בבל. בספר מלכים מובא שהוא עשה הרע בעיני ה'. ההבדל בין צדקיהו ליהויקים בספר ירמיהו אינו ברור. יהויקים מתואר כמלך רשע שבז לדבר ה', המצב של צדקיהו שונה. צדקיהו הוא דמות הרבה יותר מורכבת ולא פשוטה. זו הקדמה חשובה לכל הפרקים הבאים.

"וישלח המלך צדקיהו את יהויכין בן שלמיה ואת צפניהו בן מעשיה הכהן אל ירמיהו הנביא לאמר התפלל נא בעדנו אל יקוק אלהינו". בפסוק זה חסרה סיבת התפילה, אך היא מפורשת בפסוק ה': "וישמעו הפשדים הצרים על ירושלים". מתי התרחשה התפילה - לפני או אחרי? מסתבר שהתפילה היא לפני שחיל בבל עלה מעל ירושלים, אך מבחינה דקדוקית, נראה שהפניה אל ירמיהו נעשית לאחר שהם עזבו. הפניה נובעת מכך שהמצב עדין מאוד ולא כל כך ברור, לכן פונים אל הנביא. תגובת ירמיהו היא שאין סיכוי, המצור יחזור לקדמותו.

צריך לראות נבואה זו על רקע פרק כ"א [א-ד]:

(א) הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֵל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְקוֹק בְּשַׁלַּח אֵלָיו הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ אֵת פְּשָׁחוּר בֶּן מִלְכִּיָּה וְאֵת צְפַנְיָה בֶּן מַעֲשִׂיָה הַכֹּהֵן לֵאמֹר: (ב) דְּרֹשׁ נָא בְעַדְנוּ אֵת יְקוֹק כִּי נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל נִלְחָם עֲלֵינוּ אוֹלֵי יַעֲשֶׂה יְקוֹק אוֹתָנוּ כְּכֹל נְפִלְאֹתָיו וַיַּעֲלֶה מְעַלְיָנוּ: (ג) וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ אֲלֵיהֶם כֹּה תֹאמְרֶן אֵל צִדְקִיָּהוּ: (ד) כֹּה אָמַר יְקוֹק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּגִי מִסָּב אֵת כְּלֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיַדְכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נֹלְחָמִים בָּם אֵת מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֵת הַפְּשָׁדִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם מִחוּץ לַחֻמָּה וְאַסְפְּתִי אוֹתָם אֵל תוֹךְ הָעִיר הַזֹּאת:

צפניה בן מעשיה מופיע בשני המקרים, אך האנשים האחרים מתחלפים. כמו כן, הסיטואציה דומה. תשובת ירמיהו שם מפורטת יותר ודומה לתשובה כאן. האירועים הדומים הם - תפילה, שני שליחים, תשובה דומה. לפי זה נראה שמדובר באותו הסיפור. אם כך, צריך לשאול, למה הדבר נכתב פעמיים? כמו כן, יש גם מספר הבדלים - שליחים שונים ותשובות קצת שונות, וצריך להבין מה פשר השינויים. נראה שבפרק כ"א מדובר לפני שעלו מעל ירושלים, הם עדיין צרים, כפי שנראה מהביטויים - "ויעלה מעלינו", "הכשדים הצרים עליכם".

מה ההבדלים העיקריים בין שני התיאורים? הבדל ראשון הוא שמות השליחים - האדם השני הוא אדם אחר בכל סיפור. ההבדל השני הוא שבפרק כ"א ירמיהו מטיף לנפילה ביד מלך בבל, וזוהי בדיוק האשמה נגד ירמיהו בפרק שלנו. בפרק כ"א הן השאלה והן התשובה הרבה יותר מפורטים. פרק כ"א פותח באמירה: "הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה'", ואילו בפרק ל"ז פותח ב"וימלך מלך צדקיהו...". כלומר, הנושא של פרק כ"א הוא הנבואה וההקשר ההיסטורי הובא לנבואה ומשועבד לה.

הנושא של פרק ל"ז הוא התיאור ההיסטורי, והנבואה היא חלק מהרצף. גם אם מדובר באותו סיפור, אפשר להבין למה הוא מתואר פעמיים - פעם כנבואה ופעם כסיפור היסטורי (כפי שראינו ביחס בין פרק ז' לפרק כ"ו).

נציג הבדלים נוספים שיש בין שני התיאורים. בפרק כ"א נאמר: "דָּרַשׁ נָא בְּעֵדְנוּ אֶת יְקֻקַּי כִּי נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל נָלַחַם עָלֵינוּ אוֹלֵי יַעֲשֶׂה יְקֻקַּי אוֹתָנוּ כְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו וַיַּעֲלֶה מֵעָלֵינוּ". ולעומת זאת בפרק ל"ז: "הַתְּפַלֵּל נָא בְּעֵדְנוּ אֶל יְקֻקַּי אֱלֹהֵינוּ". מעבר לתיאור נפילת ירושלים, בפרק כ"א מתוארים גם 'דרך החיים' ו'דרך המוות', בפרק כ"א ישנה גם קריאה לתיקון. תפקידה של נבואה אינה לספר את ההיסטוריה אלא להורות על תיקון. בפרק ל"ז נושא הפרק הוא תשובתו השלילית של ירמיהו.

צפניה בן מעשיה הכהן מופיע כשליח בשני המקרים. צפניה נזכר גם בפרק כ"ט [פסוק כט]: "וַיִּקְרָא צְפַנְיָה הַכֹּהֵן אֶת הַסֹּפֵר הַזֶּה בְּאָזְנֵי יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא", נראה שהוא מתומכי ירמיהו. בפרק כ"א האדם השני הוא פשחור בן מלכיה והוא מוזכר גם בפרק ל"ח [פסוק א]: "וַיִּשְׁמַע שְׁפָטְיָה בֶן מִתְּנָן וַיְגַדְלֵהוּ בֶן פְּשָׁחוֹר וַיִּוְכַל בֶּן שְׁלֹמֹה וּפְשָׁחוֹר בֶּן מֶלְכִיָּה אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יְרֵמְיָהוּ מְדַבֵּר אֶל כָּל הָעָם לֵאמֹר". הם השומעים את דברי ירמיהו ורוצים לפגוע בו. גם יהוכל בן שלמיה מוזכר, הוא נמנה בין השומעים הרוצים לפגוע בירמיהו.

שני הפרקים גם יחד מעלים בזכרון את סיפורו של חזקיהו. בספר ישעיהו פרק ל"ז מסופר על חזקיהו ששולח שליחים לישעיהו. מלך האימפריה הגדולה צר על ירושלים, ומלך ירושלים שולח שליחים לנביא שבאותו הדור. הבקשה היא שיתפלל לה' (נביא אינו רק מקבל דבר ה', אלא גם מתפלל אל ה', כמו שנאמר על אברהם: "כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה"). תשובת ישעיהו היא שמלך אשור ישמע שמועה וישוב לארצו, כפי שקורה בירמיהו בפרק ל"ז. לאחר מכן, מלך אשור עולה מעל המלך להלחם במלך כוש ושולח שליחים שעוד יחזור לצור על ירושלים. סוף דברי ישעיהו הם: "וַיִּגְוֹתֵי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. וַיֵּצֵא מִלֶּאֱךָ יְקֻקַּי וַיִּכֶּה בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר מֵאָה וּשְׁמָנִים וַחֲמִשָּׁה אֲלָף וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבִקְרָה וַהֲנִה כָּל־פְּגָרִים מֵתִים" [ישעיה לז, לה-לן] - הסיפור מסתיים בנצחון מופלא.

זהו תחילת התיאור ההיסטורי של ישעיהו, וזהו תחילת התיאור ההיסטורי שבירמיהו והדמיון ביניהם מפליא. סיפור נפילת אשור היה אירוע מכונן בימי ממלכת יהודה ואולי הוביל לתפיסה של 'היכל ה'". כאשר צדקיהו פונה לירמיהו, בראשו עולה אותו הסיפור. מלך האימפריה עולה על ירושלים ושולח שליחים לנביא שיתפלל. בניגוד לנבואתו של ישעיהו, נבואת ירמיהו היא שהבבלים ינצחו וה' אף יעזור להם. מה פשר ההבדל בין חזקיהו לצדקיהו?

אפשר לראות הבדל זה כבר בשליחות. "וַיְהִי כַשְׁמַע הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו וַיִּתְכַּסּ בַּשֶּׁקַּי וַיָּבֵא בֵּית יְקֻקַּי" [ישעיה לז, א]. זו התגובה הראשונה של חזקיהו, עוד לפני שהוא פונה לנביא, לעומתו, צדקיהו רק שולח שליחים. גם התוכן של הבקשה שונה - תוכן בקשת חזקיהו הוא [שם ג-ד]:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו פֶּה אָמַר חֲזַקְיָהוּ יוֹם צָרָה וְתוֹכַחַתָּה וַנִּאָּצְחָה הַיּוֹם הַזֶּה כִּי בָאוּ בָנִים עַד מִשְׁבֵּר וְכַח אֵינִי לְלֹדֶה: (ד) אוֹלֵי יִשְׁמַע יְקֻקַּי אֱלֹהֵיךָ אֶת דְּבָרֵי רַב שָׁקָה אֲשֶׁר שָׁלַח מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֲדַנְּנוּ לְחַרְף אֱלֹהִים חַי וְהוֹכִיחַ בְּדְבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַע יְקֻקַּי אֱלֹהֵיךָ וַנִּשְׁאֲתָ תְּפִלָּה בְּעַד הַשָּׂאֲרִית הַנִּמְצָאָה.

זה מה שגורם לסערה של חזקיהו (מה שגם מסומל בקריעת הבגדים על גידוף ה'). כך גם רואים בקריאת דברי רבשקה בפרק ל"ו, הטענה היא ברמה הדתית - מי זה האלהים שיציל אתכם מיד מלך אשור. בכלל, המוקד של נבואות ישעיהו הוא גאוות האדם, המסומלת באשור, אל מול גאוות ה'. וזו גם תשובת ישעיהו: "פֶּה אָמַר יְקֻקַּי אֶל תִּירָא מִפְּנֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֲשֶׁר גָּדְפוּ נְעָרֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר אוֹתִי" [שם ו], ולכן "וַיִּגְוֹתֵי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִּי" [שם לה].

צדקיהו מנסה לחזור על אותן עקבות של חזקיהו. אולם, יש מספר הבדלים. צדקיהו שולח אל ירמיהו: "הֲתִפְּלֵל נָא בְעַדְנוּ" [לז, ג]. כמו כן, אין שום מעשה ותיקון שצדקיהו עושה. בין הפניה לצדקיהו לתשובת ירמיהו נאמר: "וְחִיל פְּרָעָה יֵצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ הַכַּשְׂדִּים הַצְּרִים עַל יְרוּשָׁלַם אֶת שְׁמֵעָם וַיַּעֲלוּ מֵעַל יְרוּשָׁלַם" [שם ה]. כביכול, עוד לפני שפונים לנביא הכשדים עלו מעליהם, 'כבר ניצלנו'. דברי ירמיהו הם: "הֲנֵה חִיל פְּרָעָה הֵיכָּה יֵצֵא לְכֶם לְעֶזְרָה שֶׁב לְאַרְצוֹ מִצְרַיִם" - זו אותה הטענה שרשבקה טוען כלפי חזקיהו. אצל חזקיהו, גם הפניה אל ירמיהו וגם האשורים שעולים, כולם נסובים סביב התיקון הפנימי, ורשבקה עונה במישור הפוליטי - מלך אשור הלך והוא יחזור. ירמיהו מחקה את רשבקה, משום שעליית מלך מצרים אינה קשורה לתיקון פנימי, מדובר על מהלך פוליטי, ומלך בבל עתיד לחזור. אם רשבקה אמר "אל ישיאך אלהיך..." ירמיהו אומר: "כֹּה אָמַר יְקֹזֵק אֶל תַּשְׂאוּ נַפְשֵׁיכֶם לְאִמֵּר הֲלֹךְ יִלְכוּ מֵעַלְיָנוּ הַכַּשְׂדִּים כִּי לֹא יִלְכוּ" [שם ט]. חזקיהו עוסק במישור התיקון המוסרי ורשבקה מדבר במישור הפוליטי. אצל צדקיהו התפקידים מתהפכים - צדקיהו בוטח במלך מצרים ותפקיד ירמיהו הוא לדבר במישור הפוליטי.

"וַיֵּצֵא יְרֵמְיָהוּ מִירוּשָׁלַם לְלֶכֶת אֶרֶץ בְּנֵימִן לְחַלֵּק מִשָּׁם בְּתוֹךְ הָעָם" - ירמיהו מנבא על חורבן ירושלים וירושלים ניצלת וכולם בטוחים שזו מהדורה חוזרת של חזקיהו, והוכח מיהו נביא השקר, ולכן אפשר שירמיהו בורח לביתו. ירמיהו מרגיש שנבואתו הסתיימה ואין לו מה לעשות בירושלים, כולם שמחים וששים על ההצלה והוא יודע שעוד מעט העיר נחרבת.

נמשיך ונתבונן בפרקנו, כך נאמר בפסוק י"ג: "וַיְהִי הוּא בְשַׁעַר בְּנֵימִן וְשָׁם בָּעַל פְּקֻדַת וְשָׁמוּ יְרֵאִיָּה בֶן שְׁלֵמְיָה בֶן חֲנַנְיָה וַיִּתְּפֹשׂ אֶת יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לְאִמֵּר אֶל הַכַּשְׂדִּים אֲתֶה נָפֹל". 'נפילה' אינה רק שבי אלא עריקה, הוא מנסה לעבור צד. מאשימים את ירמיהו משום שהוא אמר לעם שזה מה שצריך לעשות, ויתירה מזו, הוא נתפס בעיני העם כבוגד ותומך בחורבן ירושלים. יראייה תופס את ירמיהו וכולא אותו ימים רבים.

שמו של יראייה בן שלמיה, נזכר כבר, כאבי יהוכל שנשלח לירמיהו, אך גם סבו הוזכר - בן חנניה. בדרך כלל, התנ"ך מייחס אדם לאביו ולא לסבו, צריך אם כן להבין למה הכתוב מדגיש שיראייה הוא נכדו של חנניה. חז"ל אומרים שזה הוא חנניה בן עזור. ירמיהו ענה לחנניה בן עזור: "אֲמֵן כִּן יַעֲשֶׂה יְקֹזֵק יְקֹזֵק אֶת דְּבָרֶיךָ" [ירמיה כח, ו], וחז"ל ביקרו אותו על חנופה לנביא שקר, ולכן ירמיהו נענש על כך. בפסיקתא מסופר שחנניה העביר במסורת הדורות להפרע מירמיהו, וכאן יראייה מנצל את ההזדמנות. הנקמה אינה נקמה גרידא, אלא שירמיהו וחנניה בן עזור התווכחו על הצלת ירושלים. המציאות היא המבחן האולטימטיבי לבחינת הנביא, וירמיהו התגלה כנביא שקר. הויכוח בין יראייה לירמיהו הוא על האמירה של ירמיהו: "שֶׁקֶר אֵינִי נָפֹל עַל הַכַּשְׂדִּים" [לז, יד]. ירמיהו אומר גם לחנניה שהוא שקרן: "שְׁמַע נָא חֲנַנְיָה לֹא שְׁלַחְךָ יְקֹזֵק וְאֲתֶה הַבְּטַחְתָּ אֶת הָעָם הַזֶּה עַל שֶׁקֶר" [כח, טו]. ההבדל הוא, שלכאורה ירמיהו מפסיד ונכנס לבית הכלא.

אבל הסיפור לא נגמר בזה: "וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁאַלְהוּ הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ בְּסֵתֶר וַיֹּאמֶר הִישׁ דְּבַר מֵאֵת יְקֹזֵק" [לז, יז]. למה צדקיהו חוזר ופונה לירמיהו? בנתיים, מלך בבל חוזר על העיר. צדקיהו פונה בסתר לירמיהו, על מנת שהעם לא ידע. בניגוד לפתיחה שבה הפניה היא גלויה, כאן הפניה היא סודית, משום שירמיהו הוא אויב הציבור ונמצא בכלא. יש הבדל נוסף בין שתי הפניות. אם בפתיחה הוא ביקש שיתפלל, כאן הוא שואל אם יש דבר מאת ה'. צדקיהו יודע שירמיהו לא יתפלל עליו, ולכן הוא פונה אל ירמיהו כנביא שיודע את העתיד.

"וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ וַיִּשׂ וַיֹּאמֶר בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל תִּנְתָּן" [שם יז]. לאחר דברים אלו, חוזר ירמיהו: "וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ אֶל הַמֶּלֶךְ צְדָקְיָהוּ מָה חֲטָאתִי לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעָם הַזֶּה כִּי נִתְּתָם אוֹתִי אֶל בֵּית הַכְּלָא" [שם יח]. טענתו של ירמיהו איננה רק שישחררו אותו מבית הכלא, הוא טוען שהוא צדק, והנביאים האחרים שיקרו. התמונה מתהפכת - כאשר מלך בבל חוזר על ירושלים - מי הביא לחורבן העם? מי הם נביאי השקר?

ירמיה - סוכס ע"י תלמידים

כולם מבינים, וכן צדקיהו כמלך, שזו הפעם האחרונה. גם אם לא כל העם ושריו, צדקיהו מבין שירמיהו צודק ולכן שומע בקולו. הוא מבין שירמיהו באמת רצה את טובת העיר, על אף שבשלבם מסוימים חשב אחרת. ירמיהו הוא היחיד שיכל להציל את ירושלים אך כעת מאוחר מדי. בהצלת ירמיהו, המלך מכיר בכך שהוא טעה.